

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATINDA RUBAİ

Yrd. Doç. Dr. Cevat YERDELEN *

Türk edebiyatında , başlangıçtan beri "bend" ve "beyit" olmak üzere iki çeşit "nazım birimi" kullanılmıştır. Nazım şekilleri de sahip oldukları nazım birimlerine göre "beyitlerle kurulu olanlar" , "bendlerle kurulu olanlar" diye iki gruba ayrılmıştır.

Türk şiirinin tarihi gelişimini incelediğimizde " bendlerin" (dörtlük) , en eski Türk şiirinden beri nazım birimi olarak kullanıldığını görürüz. Mami , koşma , türkü , destan vs. nazım şekillerinin hepsi dörtlüklerden oluşmaktadır. Bunlardan maninin diğer nazım şekillerinden farklı olarak , tek bir dörtlükten ibaret olma gibi bir özelliği de vardır.

Bütün Türk nazım şekillerinde dörtlüğün nazım birimi olarak kullanılması , bize Türk şairlerinin , duygu ve düşünceleri , anlatmak için dört dizeyi yeterli bulduğu veya duygu ve düşüncelerin anlatılması için dört dizenin gerekli olduğu düşündüklerini göstermektedir. Bu konunun bizim düşündüğümüz gibi değil de ,tamamen bir görgü , alışkanlık meselesi olduğu da düşünülebilir. Yalnız bazı divan şairlerimizin , nazım birimi beyit olduğu halde,düşünce ve duygularını bir beyit içine sığdıramayarak " merhun-beyitler" kullandığına dikkat edilirse,düşüncelerin anlatılması için "dörtlüğün" ideal bir ölçü olduğu sonucu ortaya çıkarılabilir.

Ortaasya'dan beri dörtlük nazım birimini kullanan Türk şairleri, Divan Edebiyatı nazım şekli olan "rubai" yi de kolayca benimsemişlerdir.Çünkü dörtlükle şiir yazma alışkanlığına sahiptirler.Hatta gerçekliği tartışılabilir de olsa "rubai" nazım şeklinin

* Atatürk Üniversitesi K.K. Eğit. Fak. Eski Türk Ed. Öğretim Üyesi

Türk kökenli bir nazım şekli olduğunu ileri sürülenler de olmuştur. Bu görüşe göre rubai, kafiye örgüsü ve tek dördlükten oluşma özelliğine sahip "mani" den doğmuştur. Bu görüş, doğrulayacak delil olmadığı için bir iddia olmaktan ileri geçememiştir. Ashında, Arap ve Fars edebiyatlarından alınan nazım şekillerini kullanan Türk şairlerinin "tuyuğ" diye bir nazım şekli bulup edebiyata yerleştirmelerine bakılırsa "rubai" nin de Türk kökenli olduğunu kabul etmek pek zor olmaz.

Kendine has aruz kalıpları bulunan ,belirli bir kafiyeleniş düzeni olan "rubai" nin çok önemli bir özelliği de orijinal felsefi ,dini ,sosyolojik yoğun düşünceleri anlatılmalarıdır. Şairler bütün insanlardan daha çok düşünmeyi seven benimseyen insanlar oldukları için "rubai" yi bu ihtiyaçlarını gidermek için çok yaygın bir biçimde benimsemişlerdir. Yaptığımız küçük bir araştırmada rubai yazan birçok şair tespit ettik. Ancak bunlardan çoğunun çalışması bir deneme görünümündeydi. Başarılı "rubai" yazabilmek için şairin çok geniş bir kültüre sahip olması gerekir. Herkesi tatmin edecek düşünceleri ileri sürmenin bir başka yolu olmasa gerek. Bu yönüyle "rubai" en zor yazıla bilen bir nazım şekli özelliği taşımaktadır. Böyle olduğu içindir ki altı asır devam eden Divan Edebiyatı 'nda "rubai" ile yakından ilgilenen şairlerin sayısı çok azdır. Azmizade Haleti ve Kara Mustafa kadar rubai yazan Divan Edebiyatı şairi bulmak zordur. Bunlardan Azmizade Haleti Türk edebiyatının en başarılı "rubai" şairi olarak ün yapmıştır.

Yirminci yüzyıla geldiğimiz zaman , Türk şiirinin gelişimini "serbest nazım" tarzında sürdürdüğünü görmekteyiz. Yalnız arada bazı şairlerimizin eski nazım şekillerini belki de nostalji merakıyla kullandıklarına ; gazel ,kaside ,rubai gibi tarzlarda kalemlerini denediklerine şahit olmaktayız. Bu yüzyılın şairleri tümüyle topluma yönelik bir sanat anlayışını benimsedikleri için şiirlerinde dil olarak

konusma dilini büyük bir başarıyla kullanmışlardır. Böylece eski şiirimizin bize göre en önemli eksikliğini gidermişlerdir ,şiiri ,dilinden dolayı anlaşılmasından çıkarılmışlardır. Cumhuriyet dönemi şairleri ,eski şiirimize merak duyanları doyuracak çok güzel örnekler vermişlerdir. Serbest nazım taraftarlarına bile eski şiirimizin küçümsenmeyecek bir sanat akımı olduğunu kabul ettirmişlerdir.

Cumhuriyet dönemi şairlerinin "rubai" yi kullanmında iki değişik tutum görmekteyiz. Derlediğimiz örnek rubailerde de görüleceği üzere Yahya Kemal ,Arif Nihat Asya ,Bekir Sıtkı Erdoğan ,Ümit Yaşar Oğuzcan ,Fuat Bayramoğlu ,Tahsin Banguoğlu ,Cemal Yeşil ,Nevin Emgen ,Memduh Cümhur ,Seyfettin Başcellar ,Talat S. Halman ,Muhyittin Raif Yengin ,Rüstem Akınsu ,Ahmet Metin Şahin ,Rıfat Necdet Evrimer ,Yusuf Dursun ,Mehmet Turan Yarar ,Hamza Tanyaş ,Mehmet Çavuşoğlu ,Beşir Ayvazoğlu ,İbrahim Hanedanoğlu ,Azmi Güleç "rubai" yi klasik kurallarına uygun bir tarzda kullandıkları halde , Bedri Gürsoy ,Hilmi Yavuz ,Atilla İlhan ,Turgut Uyar ,H. Cengiz Alpay ,Nazım Hikmet Ran ve Orhan Veli Kanık gibi birçok şair "rubai" yi , sadece bir düşünce şiiri olması özelliğine dikkat ederek kullanmışlardır.

Çağımız şairlerinin ,eski şiir geleneğini yeni dil anlayışı içinde sürdürmelerinin Türk kültürü açısından sevindirici olduğunu düşünmekte ,bu cins çabaların teşvik edilmesi gerektiğine inanmaktayız. Yaptığımız bu küçük çalışma günümüz insanına ,altı asır süren eski sanat zevkinden bazı işaretler gösterirse çok mutlu olacağız.

CUMHURİYET DÖNEMİ ŞAIRLERİNDEN RUBAİ ÖRNEKLERİ

İksiri içenler ezeli sâgardan ,
Mest-i melâmetle geçerler serden.
Bir kerre "Ene'l-Hak" diyen erbâb-ı dile ,
Hallâk-ı avâlim görünür her yerden.

YAHYA KEMAL BEYATLI

BEYAZ ÇIĞLIKLAR

Hep böyle bu martular ,tedirgin ,serseri ,
Besbelli yakınlarda batık ülkeleri...
Her gün tarar enginleri binbir çığlık ,
Yorgun bir avuç köpük döner sonra geri.

BEKİR SITKI ERDOĞAN

Ey yolcu , al ,istediklerin işte ,diye ,
Salkım ,uzatır kendini daldan ,ye ,diye.
Yatmış bakarım asmaya ben ,yavrusunu ,
Emzirmeye davranan cömert anne diye.

ARİF NİHAT ASYA

İnsanları sev demiş ne mürşitler var ,
Kâr eylememiş ne dense âh insanlar.
Dünyâyı getirmişiz yaşanmaz hâle.
Tanrım ! Bizi bizden yine sen gel kurtar.

FUAT BAYRAMOĞLU

MİRAS

Zengin değilim maddeye hırsım bile hiç ,
Mimmet mi hâsır mihneti bildim de sevinç.
Benden size mirâs kalacak hâtıralar ,
Şâir kaleminden döktülen sâdece hiç.

RIFAT NECDET EVRİMER

MÜNÂCÂT

Rabbim bizi ıslâh et , fakat aç etme ...
İnsânlar merhametten ilâç etme...
Sen dertlere dermâm da ver Allahım ,
Bir kimseyi bir kimseye muhtâç etme .

HAMZA TANYAŞ

Gitmişti gazâyâ ordu nûr içre o gün ,
Beç şehrim sarımsı sūrūr içre o gün.
Her cenkte MEREĞİ ' yle coşan ruhlarımız ,
İTRİ ile kalmıştı huzūr içre o gün

MEMDUH CUMHUR

Ney sesleri âlemde soluklar şimdi ,
Ervân uzak yakın konuklar şimdi .
Devr etmede arşı rûha MEVLANA 'mın ,
Tennûre semâ , etek ufuklar şimdi .

MEHMET ÇAVUŞOĞLU

BİTMEYEN KOŞU

Ey dost aşarız dağları an içre susuz ,
Her dem susatır yolcuyu özlemdaki tuz .
Koşmak , yine koşmak gerekir sevgiliye ,
Güzelin hem yolu hem yolcusuz .

BEŞİR AYVAZOĞLU

Yıllar boyu hep aşk ile sevdiklerimiz ,
Sevdikçe candan bile geçtiklerimiz.
Bir gün bizi topraklara el'lerle gömer,
Eş dost diye , yârân diye bildiklerimiz.

İBRAHİM HANEDENOĞLU

MÜMKÜN

Seksen sene duymak ve düşünmek , bir gün
Ölmek ve gömülmekle yok olmak ne için
Mümkün değil idrâki bunun varlıkta ,
Yoklukta bu imkânı düşünmek ... mümkün.

TAHSİN BANGUOĞLU

VAN GÖLÜ 'NDE AKŞAM

Gökler yeni bir âleme dalmış soluyor ,
Bir anda ışıklar gülerek kayboluyor .
Yıllar yılı tarihten eserler taşıyan ,
VAN VAN diye , VAN GÖLÜ 'nde akşam oluyor .

AZMİ GÜLEÇ

ÂLEMDEKİ ESRÂRİ SER-ENCÂM SÖYLER

Âlemdeki esrârî serencâm söyler ,
Sâkî susar ellerde gezen câm söyler .
Her mısra 'ı nâdîde rubâilerle
Söylerse büyük gerçeği HAYYÂM söyler.

ÜMİT YAŞAR OĞUZCAN

SEVGİLİ

Çağlar boyu sevdâlara hakimdi ecel ,
Yalnız aşkın akı bilir kimdi ecel.
Bir tuttum umutsuzlukla ölümsüzlüğüümü,
Cennet bana öğretti ki sevgimdi ecel.

TALAT S.HALMAN

GİDEN

Herkes geri döndü, sormadın kimdi giden,
Ardın sıra bir şarkılı mevsimdi giden.
Her yolcuda - şöyle bir baktım ki -
Bendim o konuk, şimdi gelen, şimdi giden.

SEYFETTİN BAŞÇILLAR

LEYLÂ edip kendini MECNÛN ifnâ,
LEYLÂ kesilip kalmış evet, serâpâ.
Sorsan ana kimsin diye, der "LEYLÂ" yım,
Gerçekten o LEYLÂ ise kimdir LEYLÂ

MUHYİDDİN RAİF ENGİN

BİR TÖL GİBİ

Bazan bakarım, sevgili yarin teni yok,
Yalnız bir ışıktır samırım, boy, emi, yok.
Bir töl gibi sardıkça saran her yammı,
Renkler kokulardır, gülü yok, gülşeni yok.

RÜSTEM AKINSU

İÇ DENİZİ

Coşmuş kabarı ruhta bir iç denizi,
Durmaz çağırır tok sesi menzile bizi.
Göz görmedi, duymaz kulağın anlaşılın...
Hiç akla yakın saymamışız ölmemizi.

AHMET METİN ŞAHİN

Bir takma yürek yabancı bir tende atar,
Ay, ay dediğin karşı tepeymiş, o kadar.
Sönmüş saman uğrusunda yer depreniyor,
Artık ne ayın ne kalbimin anlamı var.

CFMAL YEŞİL

Her zerrede meknûn u hüveydâ şevkiz,
Her türlü tecelliye müheyyâ şevkiz,
Âzâde-i külfet-i rûsumuz zîrâ,
Biz ehl-i melâletiz serâpâ şevkiz.

RIFKI MELÛL MERİÇ

Her mevsim açan gökçe gülüm Türkçe
Yıldızca yanan tekçe yolum Türkçe,
Sensin bütün aşkım,şüirim,her şeyim,
Zemzemle yunan pakça dilim Türkçe.

YUSUF DURSUN

Zemzemle yıkanmış duru seller gibi ak,
Bir sevgi dolar düşlere senden taşarak.
Dinmez bir ışıık damlasıdır sanki adın,
Her saniye kaplar beni deryalaşarak.

MEHMET TURAN YARAR

Uyamıyor yeniden gül farkında mısın?
Uyamıyoruz yeryüzünü okşarken parmakların.
Sen bir ağaç olmamın önsezisiyle yeniden
Ve ben gövdene yeniden rûzgâr olmamın.

ONAT KUTLAR

RUBAİ

Oturdum şöyle böyle saatim sol yamımda,
biliyorum şimdi bazı atlılar kamıyor uzakta
beşotuz,altıonbeş,karanlık şöyle böyle
şöyle böyleden fazla bir şeyler akıyor kamımda.

TURGUT UYAR

SÖZDE AYDINLAR

Batu iksiri ile sarhoşuz, ayık değiliz.
Kişiliksiz, ezik insalarız, fâik değiliz.
Gökten ecdât inerek öpmeyecek almımızı,
Şanlı tarihi yapan millete, lâayık değiliz.

BEDRİ GÜR SOY

döne döne sonbahara ulaştı yorgunluğum
uzaktan ölümün çanlarımı duyuyorum
geceler uzadı sabahlar olmak bilmiyor
sürekli alacakaranlıkta hamidir ruhum.

ATILLA İLHAN

DUA

Yolunuzda hizmete pârlık lütfeyle Rabbim.
Vatanımda düzenlik dirlik lütfeyle Rabbim.
Sebepler halkedersen en büyük devlet olur.
Bizlere beraberlik-birlik lütfeyle Rabbim.

H.CENGİZ ALPAY

Komsu olacağız toprakla
Ve onun içindkilerle
Nasıl ki şimdi komsuyuz
Bu kıpırdayan ağaçlarla.

YUSUF AHISKALI

Yazının öz âhengini bulmakta gerek,
Sözü şâir tıpkı ressam gibi bir bir seçecek.
Kelime şâir elinde fikr için bir boyadır,
O da bağdaştırılınca bulur ancak âbenk.

TAL'AT GÖNENSAY

BÂKİ'YE RUBAİ

Ey bakışlar ustası, umutlar pehlivamı,
Sen anlattın bir gülde anlatılmaz olanı.
Biz bir hüzne başlarken sana çarıklık ettik,
Uçurduğum kuşlardır şimdi BÂKİ DİVANI.

HİLMİ YAVUZ

Ömrün o büyük sırrını gör bir bak da,
Bir tek kökü kalmış ağacın toprakta.
Dünya ne kadar tatlı ki binlerce kişi,
Kolsuz ve bacaksız yaşayıp durmakta.

ORHAN VELİ KANIK

Ruhum ne ondan önce vardı, ne ondan ayrı bir sırrın kemâlidir,
Ruhum onun, o dışındaki âlemin bende akseden hayâlidir.
Ve aslından en uzak ve aslına en yakın hayâl,
Bana ışığı vuran yârimin cemâlidir.....

NAZİM HİKMET RAN